אָמַר, אימתי מותר הנזיר לנדבה, וְהוּא שֶׁקָּרְבָּה חַטָּאתוֹ בַּסּוֹף – דווקא כשהקדים הנזיר ובתחילה קנה מהמעות שאסף את העולה והשלמים והקריבם, וכיון שהוא צריך עדיין לקנות במעותיו את החטאת נמצא שכל המעות הנותרים דמי חטאת הם, וכשלאחר מכן קונה הנזיר ממעותיו את החטאת ונותרו לו מעות הרי הם מותר חטאת ונופלים לנדבה. אֲבָל אִי קָרְבוּ שְׁלָמִים בַּסּוֹף – שמתחילה קנה הנזיר את החטאת והעולה והקריבם ובסוף קנה את השלמים והקריבם, הרי שהמעות הנותרים הם מותר מקניית קרבן השלמים ולכן דינם שמוֹתָרָן שְׁלָמִים, כפי ששנינו במשנתינו 'מותר שלמים לשלמים'. וכמו כן אם מתחילה קנה הנזיר את החטאת והשלמים ובסוף קנה את העולה, מותר המעות הוא עולה כפי ששנינו במשנתינו 'מותר עולה לעולה'.

רבי זעירא חולק על רב חסדא. אומרת הגמרא: אָמַר רַבִּי זְעִירָא, אין הדין כרב חסדא, אלא אין חילוק מה היה סדר קניית קרבנותיו של הנזיר ובכל אופן הדין הוא שמותר מעות הנזיר נופלים לנדבה, וַאֲפִילּוּ אם קָרְבוּ שְׁלָמִים לְבַסּוֹף, או אם קרבה עולה בסוף, כיון שישנה הֲלָכָה אַחַת הִיא – הלכה למשה מסיני הקובעת בְּנָזִיר, שֶׁבכל סדר שנקנו קרבנותיו תְּהֵיֶה מוֹתָרָהּ נְדָבָה.

מציינת הגמרא: מצאנו מַתְנִיתָא מְסַיְּיעָא לְדִין – ברייתא שממנה משמע כדברי רבי זעירא, וּמַתְנִיתָא מְסַיְּיעָא לְדִין – וברייתא נוספת שממנה משמע כדברי רב חסדא, וכמו שמפרש והולך.

הגמרא מביאה ראיה לרבי זעירא: מַתְנִיתָא מְסַיְּיעָא לְרַבִּי זְעִירָא – מהברייתא להלן משמע כדברי רבי זעירא. ששנינו בברייתא שיש 'מעות מפורשין' והם מעות שהנזיר הפריש לצורך קרבנותיו ופירט ואמר מעות אלו יהיו לחטאת ומעות אלו יהיו לעולה ומעות אלו יהיו לשלמים, ויש 'מעות סתומין' והם כשהנזיר לא פירש אלו מעות יהיו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים. ואם מת הנזיר והניח את המעות לקרבנותיו, אם היו המעות 'מפורשין' הרי שבכל סוג נוהגים בו כדינו, ואם היו המעות 'סתומין' הכל נופל לנדבה. ועל זה מוסיפה הברייתא ואומרת, אֵלּוּ הֵן מָעוֹת סְתוּמִין שנופלים לנדבה, כָּל שֶׁדָּמֵי חַטָּא[ו]ת מֵיתוֹת מָעוֹרְכוֹת בָּהֶן – אם בזמן כל שהוא היו מעורבים במעות דמי חטאת, וַאֲפִילּוּ – ולכן גם באופן שהנזיר בחייו כבר הִפְרִישׁ דְּמֵי חַטָּאת מְתוּכָּהּ – שהוציא מה'מעות סתומין' מעות כדי לקנות קרבן חטאת ונמצא המותר מיועד לעולה ולשלמים, עדיין מָעוֹת סְתוּמִין הֵן ונופלים לנדבה. ומפורש בברייתא זו שאף על פי שהמעות כבר אינן מיועדות לקניית החטאת ואין בהן עתה דמי חטאת מכל מקום דינן לנדבה, ולכן אף על פי שקרבה החטאת בתחילה, והשלמים או העולה בסוף, מכל מקום דין מותר המעות שהם נופלים לנדבה כיון שהיה זמן שדמי חטאת היו מעורבים במעות.

הגמרא מביאה ראיה לרב חסדא: מַתְנִיתָא מְסַיְּיעָא לְרַב חִסְדָּא – מהברייתא להלן משמע כדברי רב חסדא. ששנינו בברייתא, נזיר שהפריש מעות לקרבנותיו, ופירט ואמר מעות אֵלּוּ יהיו לְחַטָּאתִי – לקניית קרבן חטאת, וְהַשְּׁאָר – יתר המעות יהיו לִשְׁאָר קרבנות נְזִירוּתִי – לעולה ולשלמים, וָמֵת הנזיר, דמי החטאת ילכו לים המלח כדין חטאת שמתו בעליה, ואת שאר המעות יתנו חציין לעולה וחציין לשלמים שלכך הועידם הנזיר, ואם השתמש בשוגג במעות המיועדים לעולה ולשלמים, דינו הוא שמְעַלִּין בְּכוּלָּן – דווקא אם השתמש בכל המעות או ברובם, באופן שברור לו שהשתמש במעות המיועדים לעולה, הרי הוא מועל כיון שבדמי עולה יש מעילה, וְאֵין מוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן – אבל אם השתמש רק במחצית המעות או פחות מכך לא מעל, כיון שאנו תולים שהשתמש בדמי השלמים שאין בהם מעילה לפני זריקת דמים.

ומדייקת הגמרא: וְהרי באופן זה שאמר 'אלו לחטאתי' שדין שאר המעות שהם נופלים לעולה ולשלמים, לֹא אָמַר התנא של הברייתא, שֶׁאִם מֵת הנזיר, יִפָּלוּ מותר המעות לְנָדָבָה כדין מותר חטאת, ועל כרחך הטעם הוא משום שעתה דמי החטאת כבר לא מעורבים כאן, ואם כן הוא הדין אם קרבו השלמים לבסוף מותרן שלמים, ואם קרב העולה לבסוף מותרן עולה, כיון שעתה אין מעורבים בו דמי החטאת.

הנזיר מביא יחד עם קרבנותיו מנחות ונסכים כדלהלן: כבש לעולה, ומנחתו עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן, ונסכיו רביעית ההין יין. כבשה לחטאת, ואין עמה לא מנחה ולא נסכים. איל לשלמים, ומנחתו שני עשרונים סולת בלולים בשלישית ההין שמן, ונסכיו שלישית ההין יין. מלבד זאת עליו להביא לחמי נזיר, והם, עשרה רקיקין ועשרה חלות משוחים בשמן.

הגמרא דנה בדין מותר המעות שהפריש הנזיר עבור לחמו: רַב חִסְדָּא אָמַר, מוֹתַר לְחֵמוֹ שֶׁל נָזִיר – אם הפריש הנזיר מעות עבור לחמיו ונותר מהמעות או שמת הנזיר, יוּרְקַב – דין מעות אלו להירקב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְיָאוּת – יפה וטוב אמר רב חסדא בדבריו אלו שירקבו המעות, שכן לקנות במעות אלו לחם לְהַקְרִיבוֹ בַּפָּנִי עַצְמוֹ אֵין אַתְּ – אתה יָכוֹל, משום שֶׁאֵין לֶחֶם קָרֵב לְעַצְמוֹ – בפני עצמו, אלא לחמי הנזיר קרבים דווקא יחד עם קרבנות הנזירות, וגם לְהַקְרִיבוֹ עִם נְזִירוּת אַחֶרֶת – לתת את המעות לנזיר אחר שיקנה בהם את לחמיו אֵין אַתְּ [–אתה] יָכוֹל, משום שֶׁאֵין לֶחֶם נְזִירוּת בָּאָה בְּלֹא לֶחֶם, שכבר בשעת קבלת הנזירות מתחייב הנזיר להביא משלו את הקרבנות והלחם בכלל, ואינו יכול לצאת בלחמיו של חבירו. לְפוּם כֵּן צָרִיךְ מֵימַר – לפיכך על כרחנו צריכים אנו לומר כדברי רב חסדא שמוֹתַר לְחֵמוֹ שֶׁל נָזִיר יוּרְקַב.

הגמרא דנה במותר נסכיו. אומרת הגמרא: סָבְרִין מֵימַר – בני הישיבה היו סבורים לומר, הוּא לַחְמוֹ הוּא מוֹתַר נְסָכָיו – שדין מותר נסכי הנזיר שווה לדין מותר לחמו, ואם הפריש מעות לנסכים או למנחות של העולה והשלמים ונותרו לו או שמת, דינם להרקב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי בּוֹן, שלא כדברי בני הישיבה אלא מוֹתַר נְסָכָיו קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִינּוּן – הם, וְיִפָּלוּ לִנְדָבָה אף לרב חסדא, ומה שאמר שיורקב הוא רק בלחמי הנזיר שהם קדשים קלים.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי בּוֹן אֲלִיבָּא דְּרַב חִסְדָּא נְסָכִים מוֹתַר נְסָכִים – לפי דעתו של רבי יוסי בר רבי בון בשיטת רב חסדא שמותר נסכי הנזיר לא אומרים בהם שירקבו אלא נופלים לנדבה, נמצא כי שְׁמוּאֵל וְרַבִּי חִסְדָּא וְרַבִּי אֶלְעָזָר שְׁלָשְׁתָּן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, שמותר קדשי קדשים נופל לנדבה.

הגמרא מביאה את דברי שלשתן: רַבִּי חִסְדָּא, אֲהָנֵי דַּאֲמַרָן – הם הדברים שאמרנו עתה שמותר הנסכים שהם קדשי קדשים נופלים לנדבה. שְׁמוּאֵל, דַּאֲמַר רַבִּי יוֹסֵי, עַד דַּאֲנָא תַּמָּן – כשהייתי בארץ בבל, שָׁמְעִית קָלֵּ – שמעתי את קולו של רַבִּי יְהוּדָה, שָׁאִיל – כשהוא שואל לִשְׁמוּאֵל, מה הדין בְּהִפְרִישׁ שִׁקָּלוֹ וָמֵת, אותו השקל מה יעשו בו, אָמַר לֵיהּ שמואל לרב יהודה, יִפָּלוּ לִנְדָבָה, לפי שמקריבים בהם קרבנות ציבור שהם קדשי קדשים ומותרן לנדבה. ואף רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר כן, דאיתמר מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלּוֹ – של הכהן גדול, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יִפָּלוּ לִנְדָבָה, לפי שהוא קדשי קדשים, נמצא שכל אלו סוברים שמותר קדשי קדשים נופל לנדבה.

הלכה ה - משנה

המשנה ממשיכה לדון בדין 'מותר' בעוד מקומות. אומרת המשנה: מוֹתַר שָׁבוּעַ – אם גבו מעות לצורך פדיון שבועים ולא פירשו לצורך איזה שבועים ונותר מהמעות, ישמרו אותם לְצורך פדיון שְׁבוּעִים אחרים, ואין נותנים אותם לשבועיים להתפרנס בהם. אולם באופן של מוֹתַר שָׁבוּעַ – שפירשו גבאי הצדקה שגביית המעות היא לצורך שבוע פלוני ונותר מהמעות, יתנו את המותר לְאוֹתוֹ שָׁבוּעַ לפרנסתו, שכבר זכה במעות אלו שנאספו עבורו.

והוא הדין מוֹתַר עֲנִיִּים – אם גבו מעות לצרכי עניים ולא פירשו בעבור איזה עניים ונותר מהמעות, ישמרו אותם לְצורך עֲנִיִּים אחרים ולא ישנום למטרה אחרת, אולם באופן של מוֹתַר עָנִי, וכגון שפירשו שגביית המעות היא לצורך קניית מלבוש לעני פלוני ונותר מהמעות, יתנו את המותר לְאוֹתוֹ עָנִי, שכבר זכה במעות אלו שנאספו עבורו.

מוֹתַר הַמַּתִּים – אם גבו מעות לצורך תכריכים וקבורה של מתי מצוה או עניים שאין ידן משגת, ולא פירשו לאיזה מתים ונותר

המשך בעמוד קסב

מהמעות, ישמרו את המותר לְצורך מֵתים אחרים, אולם באופן של מוֹתַר הַמַּת – שגבו לשם מת פלוני ונותר מהמעות, יתנו את המותר לְיוֹרְשָׁיו להנות מהם, ואפילו אם עדיין לא בנו למת מצבה על קברו, מכל מקום המת מוחל ליורשיו את בזיונו שהתבזה באיסוף הכספים בעבורו, והוא רוצה שהכסף ישאר ביד היורשים. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, שיש להסתפק האם המת מוחל את בזיונו להנאת יורשיו, ולפיכך הם אינם יכולים להשתמש במותר כיון ששמא לא מחל המת על בזיונו, ואין מחייבים אותם לבנות במותר את המצבה כי שמא מחל המת והמותר שייך ליורשים, ולכן כסף זה של מוֹתַר הַמֵּת יְהֵא מוּנָּח עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ ויכריע מה לעשות במעות אלו.

רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, בוודאי אין המת מוחל על בזיונו ויש להשתמש בכסף המותר לצרכי המת ולכן מוֹתַר הַמֵּת נוֹתְנִין לוֹ בכסף זה נֶפֶשׁ – בנין לזכרונו עַל קִבְרוֹ.

גמרא

שנינו במשנה 'מותר המת ליורשיו'. הגמרא דנה מה הדין באופן שהתברר שיש למת מעות ולא היו צריכים לאסוף עבורו. מבררת הגמרא: אם גָּבוּ לוֹ – בעבור מת פלוני מעות לצורך תכריכים וקבורה, בְּחֶזְקַת שֶׁאֵין לוֹ – שהיו סבורים גבאי הצדקה שאין ידו משגת לשלם זאת מעצמו, וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ די מעות לצורך כך, רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר – סבר לומר שדין מותר מעות אלו כדין מה ששנינו במשנתינו 'מוֹתַר הַמֵּת לְיוֹרְשָׁיו', ואף כאן יתנו את המעות שגבו ליורשי המת.

הגמרא מקשה על רבי ירמיה: אָמַר לֵיהּ רַבִּי אִידִי דְּחוּטְרָא לרבי ירמיה, הַנַּע עַצְמְךָ – עיין בדבר ותמצא כי אין הנידון כאן דומה לראיה שהבאת ממשנתינו, דְּכִיוָן שכאן לֹא כַּוְונָן אֶלָּא לֵיהּ – לא נתכוונו הנותנים ליתן אלא דווקא לצורך המת ולא ליורשיו, ומכיון שהתברר כי אין למת צורך בכך יש להחזיר את המעות לנותנים כי על דעת כן לא נתנדבו, ואילו במשנתינו שאנו אומרים 'מותר המת ליורשיו' זהו מכיון שאנו אומדים את דעת הנותנים שאם השתמשו בחלק מהכסף לצרכי המת, לא אכפת להם שהמותר יהיה ליורשיו, כיון שאי אפשר לצמצם ולגבות במדויק.

אָמַר לֵיהּ – השיב רבי ירמיה לרבי אידי, אֲנָא לֹא אָמְרִית – לא היתה כוונתי לקבוע ולומר שאף כאן ילכו המעות ליורשים, אלא הייתי מסופק בדבר ואמרתי שהסברא נוטה לומר כך שלא יחזירו לנותנים שהרי הם כבר הסיחו את דעתם מהמעות, אַתְּ מָנָן לָךְ – ומנין יש לך ראיה לסתור את סברתי זו, ולא השיבו על זה רבי אידי כלום.

הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בשם רבי נתן את הדין ששנינו בשמו במשנתינו, ומוסיפה דבר: תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נָתָן, שאם גבו מעות לצורך מת פלוני ונותר מהמעות, דין מוֹתַר הַמֵּת שמשתמשים בו לצורך המת, ולכן יִבְנֶה לוֹ נֶפֶשׁ – בנין לזכרונו עַל קִבְרוֹ, וְאם עוד נשאר מהמעות יַעֲשֶׂה לוֹ זִיזִין של יין עַל גַּבֵּי מִיטָּתוֹ לריח טוב.

בסוף מסכת הוריות (יג.) שנינו את סדרי הקדימה בפדיון שבויים, אולם מדגישה הגמרא שכל זה הוא כשבאים גבאי הצדקה לאסוף מעות לצורך כך שאז יש עליהם להקדים כדיני הקדימה, אולם באופן שכבר גבו מעות לצורך שבוי פלוני, תָּנֵי – שנינו על כך בברייתא, אֵין פּוֹדִין שָׁבוּי בְּשָׁבוּי – אין מחליפים ופודים בו שבוי אחר ואפילו כשהשבוי האחר חשוב מהשבוי שאספו עבורו. וְאֵין גּוֹבִין טַלִּית בְּטַלִּית – כגון שרצו גבאי הצדקה לקנות כסות לעניי, אסורים הם להטעות את לב הציבור כאילו הם עתידים לקנות עבורו כסות יקרה וזאת כדי לפתות את לב האנשים שיתנו בריווח בעוד שהם יקנו כסות זולה, שכן יש בזה אונאת הציבור ואסור לדחוק את הרבים ללא צורך. וְאֵין מְמַחִין בְּיַד פַּרְנָסִים לְכָךְ – שאם רואים הפרנסים שטובת הצדקה מחייבת לפדות שבוי בשבוי או לגבות טלית בטלית מותרים הם לעשות כך, כי על דעת כך מנדבים את הצדקה לידם.

תָּנֵי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין עוֹשִׂין נְפָשׁוֹת לְצַדִּיקִים – אין בונים על קברי החכמים בנינים גדולים לזכרונם ולכבודם, כיון שִׁדְּבְרֵיהֶם – דברי התורה שאומרים בשמם הֵן הֵן זִכְרוֹנָן, שעל ידי כך שהם נאמרים בכל יום בבית המדרש הרי הם נזכרים בזה לטובה.

אגב שאמרנו שדבריהם של הצדיקים הם זכרונם, מביאה הגמרא מעשה שמוזכר בו ענין זה: רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה מְסַמֵּיךְ וְאָזֵיל – היה נשען בהליכתו, עָאל – על רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, וַהֲוָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חָמֵי לֵיהּ – רואה אותו מרחוק קודם שהיה מגיע אליו פנים בפנים, וּמְתַמַּר לֵיהּ מִקַּמֵּיהּ – והיה רבי אליעזר מקדים ומטמין עצמו מלפניו כדי שלא יראהו רבי יוחנן. הבחין בכך רבי יוחנן וְאָמַר, הָלַיִן תַּרְתֵּי מִלַּיְיהוּ – אלו הם שני ענייני הזילזול שחֲדֵין בַּבְלָאָה עֲבִיד בֵּיהּ – שעושה לי רבי אליעזר שעלה מבבל, חֲדָא – הענין הראשון הוא דְּלָא שָׁאֵיל בִּשְׁלוֹמֵיהּ – שהוא אינו שואל בשלומי, וַחֲדָא מִיתַּמַּר – והענין השני הוא מה שמתחבא מפני ונראה שאין זה לכבודו לשוחח עמי.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי לרבי יוחנן, כדי לפייסו שלא יקפיד על רבי אליעזר בטענתו הראשונה שהוא אינו דורש בשלומו, כָּךְ נְחִינִין נַגְּהוֹן – כך הוא המנהג בארץ בבל, דִּיעֲרָא לֹא שָׁאֵיל בִּשְׁלוֹמֵיהּ דְּרַבָּה – שהקטן אינו שואל בשלומו של הגדול ממנו, דְּאִינּוּן נַהֲגוּן וּמְקַיְּימִין – שכן הם נוהגים לקיים את מאמר הכתוב (איוב כט ח) 'רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ וישישים [וְיָשִׁישִׁים] קָמוּ עָמָדוּ', ומדרך המוסר והחסידות עושים כן להקפיד במורא רבם כבמורא שמים.

הוסיף רבי יעקב בר אידי לפייס את רבי יוחנן גם על טענתו השניה שרבי אליעזר הטמין את עצמו: אָמַר לְהוּ לרבי יוחנן, מַהוּ לְמֵיעֲבַר קַמֵּי דַּאֲדוּרָא צַלְמֵי – האם מותר לעבור לפני צלם של עבודה זרה הנקרא 'אדורא'. אָמַר לֵיהּ – ענה רבי יוחנן לרבי יעקב בר אידי, מָה אַתְּ פָּלֵיג לֵיהּ יָקָר – מדוע אתה חולק כבוד לצלם כשאינך עובר לפניו ובזה אתה מראה כאילו אתה מתייראּ ממנו ומתבייש לעבור לפניו, אדרבה עֲבוֹר קַמֵּיהּ – יש לך לעבור לפניו בקומה זקופה וְעוּד סַמֵּי עֵינָיו – תוסיף לשבור את עיניו ולסמאותו. אָמַר לֵיהּ רבי יעקב בר אידי לרבי יוחנן, אם כדבריך שהוא סימן יראה ובושת, יָאוּת – יפה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עָבִיד – עושה בכך דְּלֹא עָבַר קַמֵּיהּ – שהוא לא עובר לפניך שהוא סימן שמתיירא ובוש ממך.

הוסיף רבי יוחנן ואמר: וְעוֹד עָבִיד הָא בַּבְלָאָה – מלבד הזילזולים הנזכרים עוד מוסיף רבי אליעזר ועושה לי, דְּלֹא אָמַר שְׁמַעְתָּא מִשְּׁמֵיהּ – שאמר דבר הלכה ששמע ממני ולא אמרה בשמי.

נִכְנְסוּ לְפָנָיו רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי כדי לפייסו שלא יבעוט על רבי אליעזר, והוכיחו לו מכח מעשה שהיה שאין ראוי לו לבעוט על זה, וכך אָמְרוּ לוֹ, רַבִּי, כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל טַרְסִיִּים – צורפי נחושת, שנחלקו שם בדבר הלכה בְּנֶגֶד – יתד שתוחבים אותו בחור שבאסקופת הדלת כדי לנעול את הדלת, שֵׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ גְּלוּסְטְרָא – שראשו עבה ועגול כמין רימון וראוי הוא לטחון בו שומים ופלפלים, שֶׁנֶּחְלְקוּ

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יוֹסֵי האם מותר לטלטלו כדי לנעול בו את הדלת, והיה רבי אליעזר אוסר ורבי יוסי מתיר כיון שתורת כלי עליו שהרי ראוי לדוך ולטחון בו, כפי ששנינו בסוף מסכת עירובין (קא:), ונתלהט הויכוח עַד שֶׁקָּרְעוּ סֵפֶר תּוֹרָה בַּחֲמָתָן – בכעסם.

שואלת הגמרא: קָרְעוּ שמשמע בכוונה סָלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי יעלה על הדעת שיקרעו ספר תורה בכוונה תחילה. מתרצת הגמרא: אֶלָּא צריך לומר שֶׁנִּקְרַע סֵפֶר תּוֹרָה, והיינו שהביאו ספר תורה כדי להביא ראיות לכאן ולכאן, ובכעסם היה כל אחד מושך הספר תורה לצד שלו עד שנקרע. וְהָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד וְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא שְׁמוֹ. אָמַר על כך רבי יוסי בן קסמא, תְּמִיהֵנִי אִם לֹא הֲוָה בֵּית הַכְּנֶסֶת זֶה בֵּית עֲבוֹדָה זָרָה – תמה אני אם לא יענשו על כעסם זה בכך שיעלה בגורל בית כנסת זה של טרסיים להפוך להיות בית עבודה זרה, ואכן כך עלה בגורלו.

סיימו רבי אמי ורבי אסי ואמרו לרבי יוחנן: ממעשה זה אנו רואים את חומרת איסור הכעס, עד כדי כך שעלה בגורל בית הכנסת להיות בית עבודה זרה, ולכן ראוי לו לרבי יוחנן למנוע עצמו מלכעוס על רבי אליעזר. וְחָזַר – החזיר רבי יוחנן את פניו מהם וכעס עוד יותר וְאָמַר להם, הֵכְדֵין מֵחַבְרֵיהּ – הגם רבי אליעזר מחברי הוא, וכי חבר אתם עושים אותו לי, שרבי אליעזר ורבי יוסי היו חברים זה לזה ולא היה להם לכעוס אחד על חבירו, אבל על רבי אליעזר שהוא תלמידי מותר לי לכעוס כיון שעשה שלא כהוגן.

נִכְנַס לְפָנָיו – לפני רבי יוחנן, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי כדי לפייסו. אָמַר לֵיהּ רבי יעקב לרבי יוחנן, כְּתִיב (יהושע יא טו) 'כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ כֵּן צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וגו' וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לא הֵסִיר דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה', והעיד עליו הפסוק שכל דבריו של יהושע היו מפיו של משה, ואפילו מה שלא פירש שהם בשמו של משה אלא בסתמא אמרו, שהרי וְכִי יתכן לומר שעל כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁהָיָה יְהוֹשֻׁעַ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ הָיָה אוֹמֵר כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה, להודיע שלא מדעתו אומר כן, אֶלָּא יְהוֹשֻׁעַ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְיוֹדְעִין הַכֹּל שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁל מֹשֶׁה הִיא ולפיכך לא היה צריך לומר משמו. סיים רבי יעקב ואמר, אַף אַתָּה רבי יוחנן כן, שתלמידך רבי אֱלִיעֶזֶר יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַתּוֹרָה שהוא אומר שֶׁלְּךָ הִיא ומפיך שמע כן, ולכן אינו צריך לומר זאת בשמך. אָמַר לָהֶן רבי יוחנן לרבי אמי ורבי אסי, מִפְּנֵי מָה אֵין אַתֶּן יוֹדְעִין לְרַצּוֹת – לפייס כְּבֶן אִידִי חֲבֵירֵנוּ.

הגמרא מבררת מדוע הקפיד רבי יוחנן שיאמר רבי אליעזר משמו.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי כּוּלֵּי הַאי – מדוע הקפיד כל כך דְּבָעֵי דְּיֵמְרוּן שְׁמַעְתָּא מִשְּׁמֵיהּ – שרצה שיאמר רבי אליעזר בשמו את מה ששמע ממנו בדברי תורה, והרי לכאורה זה נראה כיוהרא.

מתרצת הגמרא: אכן מצאנו שיש ענין בדבר, דְּאַף דָּוִד המלך בִּיקֵּשׁ עָלֶיהָ רַחֲמִים שיאמרו דברי תורה בשמו, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סא ה) 'אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים אֶחֱסֶה בְסֵתֶר כְּנָפֶיךָ סֶּלָה', וְכִי עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד שֶׁיְּהֵא חַי וְקַיָּם לְעוֹלָמִים, והרי כבר נגזרה מיתה על בני אדם הראשון. ואם כן מהו שביקש 'אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים', אֶלָּא כָּךְ אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תפילתי ובקשתי שאֶזְכֶּה שֶׁיְּהוּ דְּבָרַי נֶאֱמָרִין על שמי בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת ובכך יחשב שאני חי וקים לעולמים, שהרי כך שִׁמְעוֹן בֶּן נְזִירָא בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאוֹמְרִים דְּבַר הֲלָכָה מִפִּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂפָתָיו רוֹחֲשׁוֹת – נעות עִמּוֹ בַּקֶּבֶר, ובכך שיהיו שפתיו מרחשות בקבר הרי הוא כאילו חי לעולם. ונלמד מכך שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ז י) 'וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב וגו' הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים', והמשיל הכתוב את שפתי הישנים ליין הטוב לומר לך מַה כּוֹמֶר שֶׁל עֲנָבִים זֶה – כלי מיוחד של ענבים לחים כֵּיוָן שֶׁמֵּנִיחַ אָדָם אֶצְבָּעוֹ עָלָיו הרי שבגלל דוחק האצבע מִיָּד היין דּוֹבֵב – רוחש ונע ויוצא למעלה, אַף שִׂפְתוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים כן הוא שכֵּיוָן שֶׁאוֹמְרִין דְּבַר הֲלָכָה מִפִּיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים שִׂפְתוֹתֵיהֶן מְרַחֲשׁוֹת עִמָּהֶן בַּקֶּבֶר. ואף שענין זה הוא כשהצדיק כבר אינו בעולם, מכל מקום הקפיד רבי יוחנן שכבר בחייו יאמרו בשמו, כי אם בחייו לא יזכירו את שמועותיו בשמו כל שכן לאחר מותו.

הגמרא מבררת מדוע רוצים הצדיקים שיאמרו דבר הלכה משמם.

שואלת הגמרא: אמנם ראינו שיש ענין שיאמרו השמועות בשם אומרם, אך עדיין צריכים אנו לדעת מָה הֲנָאָה ותועלת יש לוֹ לצדיק בכך. מבארת הגמרא על פי תחילת הפסוק 'וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב': בַּר נְזִירָא אָמַר, משול הצדיק באותה שעה שנאמרת השמועה בשמו כְּהָדֵין דְּשָׁתֵי קוֹנְדִּיטוֹן – כאדם השותה יין מבושל בבשמים ויש בו יין דבש ופלפלים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר להמשילו בענין אחר, שהצדיק באותה שעה שנאמרת השמועה בשמו הרי הוא כְּהָדֵין דְּשָׁתֵי חֲמִיר עַתִּיק – כאדם השותה יין ישן שהוא עז בטעמו וריחו, אַף עַל גַּב דְּשָׁתֵי לֵיהּ – שגם זמן מרובה לאחר השתייה עדיין קיים טַעֲמָא בְּפוּמָא – הטעם המשובח בפיו של השותה.

מביאה הגמרא מימרא נוספת בענין אמירת שמועה בשם אומרה: רַב גִּידֵּל אָמַר, הָאוֹמֵר שְׁמוּעָה של דבר תורה בְּשֵׁם אוֹמְרָהּ, יִרְאֶה בַּעַל שְׁמוּעָה – על האומר לדמות לעצמו את מי שבשמו אומר את השמועה כְּאִילּוּ עוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ ועל ידי זה ידייק בדברים ויאמרה כסדר שקבלה ממנו, וזה גם יביאו לומר השמועה באימה וביראה ולא בקלות ראש, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לט ז) 'אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֶּךְ אִישׁ', ונדרש על האיש שאומר את השמועה שיש עליו להתהלך כמי שצלם דמות רבו לפניו.

מוסיפה הגמרא לדרוש בענין אמירת דבר בשם אומרו: כְּתִיב (משלי כ ו) 'רָב אָדָם יִקְרָא אִישׁ חַסְדּוֹ וְאִישׁ אֱמוּנִים מִי יִמְצָא'. דורשת הגמרא: 'רָב אָדָם', זֶה שְׁאָר כָּל אָדָם, שהכוונה היא על אנשים שהם גדולים בתורה, שכש'יִקְרָא אִישׁ חַסְדּוֹ' היינו כשהם אומרים דברי תורה הנקראים 'חסד' וכלשון הפסוק (משלי לא כו) 'וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ', הם ברובם אינם מדקדקים לברר מי הוא בעל השמועה באמת והם יכולים לומר שחכם פלוני אמר את השמועה בעוד שלפי האמת הוא לא אמרה. 'ואישׁ אמונים מי ימצא' זה רבי זְעֵירָא, שלא היה אומר שמועה בשם אדם אלא אם כן היה יודע בבירור שמפיו של אותו אדם יצאו הדברים.

מביאה הגמרא ראיה שרבי זעירא היה נזהר לומר שמועה מפי אומרה: דְּאָמַר רַבִּי זְעֵירָא לתלמידיו, לֵיתְנַן – אין אנחנו צְרִיכִין חָשְׁשִׁין – צריכים לחשוש ולהסתפק לִשְׁמַעְתֵּיהּ – על מהימנות דברי תורתו דְּרַב שֵׁשֶׁת, כי בוודאי ברורה ונכונה היא, דְּהוּא גַּבְרָא מְפַתְּחָא – שהרי יש לרב ששת לב פתוח והוא בקי בתלמודו, ומדברים אלו שאמר רבי זעירא מוכח שהיה מקפיד לדקדק היטב מי הוא בעל השמועה.

מביאה הגמרא עוד ראיה: אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְעֵירָא לְרַבִּי אַסִּי, חַכִּים רַבִּי לְבַר פַּתְיָיא דְּאַתְּ אָמַר שְׁמַעְתָּא מִשְּׁמֵיהּ – בר פתייא היה חכם בימיהם ורבי אסי היה אומר שמועות בשמו, ועל זה שאלו רבי זעירא לרבי אסי האם אתה מכיר לחכם זה ושמעת באזנך שמועות אלו שאתה אומר בשמו ואם כן יכולים אנו להיות בטוחים שאכן הוא אמר שמועות אלו, או שמא שמעת מאחרים שהם אמרו בשמו ואם כן יש לנו לחשוש שמא שיקרו המגידים בשמו. אָמַר לֵיהּ רבי אסי לרבי זעירא, רַבִּי יוֹחָנָן אֲמָרָהּ מִשְּׁמֵיהּ של בר פתייא ובוודאי נאמנו דבריו.

ראיה נוספת: אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְעֵירָא לְרַבִּי אַסִּי ויש גורסים שרבי זעירא אמר לרבי אבא בר זבדא, ורבי זעירא שהיה תלמידו שאל את רבי אבא בר זבדא על מה שהיה אומר בשם רב שהלכה כדברי רבי שמעון האומר כל ישראל בני מלכים הם (ירושלמי שבת סוף פרק יד), וכי חַכִּים רַבִּי לְרַב – מכירו הוא לרב דְּאַתְּ אָמַר שְׁמַעְתְּתָא מִשְּׁמֵיהּ – שאתה אומר שמועות משמו, והרי הוא לא היה בדורך. אָמַר לֵיהּ רבי אבא בר זבדא לרבי זעירא, אכן לא שמעתי זאת מפיו של רב אלא רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אֲמָרָהּ מִשְּׁמֵיהּ – היה אומר זאת בשם רב, וכדאי הוא לסמוך עליו.

הגמרא דורשת בשבחו של דוד המלך. אומרת הגמרא: אֵין דּוֹר שֶׁאֵין בּוֹ לֵיצָנִין, ואפילו כְּדוֹרוֹ שֶׁל דָּוִד שהיה בו ליצנים. מֶה הָיוּ פְּרוּצֵי הַדּוֹר עוֹשִׂין, הָיוּ הוֹלְכִין אֵצֶל חַלּוֹנוֹתָיו שֶׁל דָּוִד, ומשם היו אוֹמְרִין לוֹ, דָּוִד דָּוִד, אֵימָתַי יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵימָתַי 'בֵּית ה' נֵלֵךְ', כי היו יודעין שהקב"ה אמר לדוד (מלכים א' ח יט) 'רַק אַתָּה לא תִבְנֶה

המשך בעמוד קסג

הַבַּיִת כִּי אִם בְּנֵךְ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי', ונמצא שחזי דוד הם אלו שמעבבים את בנין בית המקדש, וְהָיָה דָּוִד אוֹמֵר כתשובה לדברי פריצי דורו, שאַתֶּם עַל פִּי שֶׁמִּתְכַּוְונִין לְהַכְעִיסֵנִי בזה שמראים שהם קצים בחיי, יָבֹא עָלַי – לשון שבועה הוא שיבוא עלי כך וכך אִם לֹא כך הדבר שֶׁהָיִיתִי שָׂמֵחַ בְּדִבְרֵיהֶם, שלא היה אכפת לו ממיתתו ובלבד שיבנה בית המקדש, דִּכְתִיב (תהלים קכב א) 'שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית ה' נֵלֵךְ'.

וכלפי דברים אלו שאמרו פריצי הדור ומה שהשיבם דוד המלך, הקדים הקב"ה ואמר לדוד (יְהוָה) כִּי יִמָּלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ' (שמואל ב' ז יב), וכך אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד, אף על פי שעל ידי אריכות ימיך מתעכב בנין בית המקדש, מכל מקום יָמִים שְׁלֹמִים אֲנִי מוֹנֶה לְךָ וְלֹא יָמִים חֲסֵרִים, תחיה את כל השנים הקצובות לך מתחילת ברייתך, ולא זו בלבד אלא שלא תמות בתוך השנה אלא ימלאו שנותיך מיום ליום. ונתן לו טעם לדבר, בְּלוּם שְׁלֹמֹה בְּנְךָ יִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא לְהַקְרִיב קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר, חָבִיב עָלַי צְדָקָה וּמִשְׁפָּט שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה יוֹתֵר מִן הַקָּרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כא ג) 'עֲשֹׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לַה' מִזָּבַח', שהקרבן בא רק לאחר שחטאו, ואילו הדין מסלק החטאים ומייסר את מי שעשאן.

הדרן עלך מצרפין שקלים

פרק שלישי - בשלושה פרקים

הלכה א - משנה

המשנה מבארת את הזמנים שהיו תורמין את הלשכה: בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים – זמנים בַּשָּׁנָה, היו הכהנים תּוֹרְמִין אֶת הַלִּשְׁכָּה שבבית המקדש ששם היו מניחים את כסף השקלים שגבו מבני ישראל. בסוף חודש אדר היו נכנסים אל הלשכה וממלאים מהשקלים הנמצאים שם שלש קופות גדולות שכל אחת מהקופות מחזיקה שיעור תשע סאין, והשקלים שנכנסו בתוך הקופות קרויים 'תרומת הלשכה', והשקלים שנשארו בלשכה קרויים 'שיירי הלשכה'. ושלש פעמים בשנה היו חוזרים וממלאים מהקופות הגדולות אל תוך שלש קופות קטנות שכל אחת מהן מחזקת שלש סאין, ומהשקלים שבקופות הקטנות היו קונים את קרבנות הציבור. ואלו הם הזמנים שבהם היו תורמים מהקופות הגדולות אל הקופות הקטנות, הפעם הראשונה היתה בְּפוּרִים הַפֶּסַח – חמשה עשר יום קודם חג הפסח, ובגמרא מפרש מהו לשון 'פורס'. הפעם השניה היתה בְּפוּרִים הָעֲצֶרֶת – חמשה עשר יום קודם חג השבועות והוא יום שלושים וחמש לספירת העומר, והפעם השלישית היתה בְּפוּרִים הֶחָג – חמשה עשר יום קודם חג הסוכות והוא יום עשרים ותשעה באלול, ועל ידי שלש תרומות אלו היו הקופות הגדולות מתרוקנות אל תוך הקופות הקטנות.

באם לא היו צריכים את כל השקלים שבקופות הקטנות לקניית קרבנות הציבור ונשארו שקלים שלא קנו בהם, וכגון שבפורס העצרת נשאר בקופות הקטנות ממה שתרמו בפורס הפסח, הרי שקלים אלו קרויים 'מותר התרומה' או 'מותר תרומת הלשכה'. ולאידך, אם לא הספיקו השקלים שבקופות הקטנות לצורך קניית כל קרבנות הציבור היו חוזרים ותורמים מ'שיירי הלשכה' אל תוך הקופות הקטנות.

המשנה מבארת את הזמנים שמעשרים מעשר בהמה: ושלושה פרקים האלה הֵם גַּם גְּרָנוֹת – הזמנים שֶׁל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה, שדין מעשר בהמה הוא מצוה בעלמא לעשר הבהמות וכשעשה כן הרי העשירי שקרא עליו את שם המעשר קודש הוא, אבל הרשות בידו לאכול הבהמות גם בלא מעשר, וכשמגיעים שלושת הזמנים האלו אסרו עליו חכמים לאכול או למכור מהבהמות עד שיעשר, ונקראים זמנים אלו בשם 'גרנות' שכשם שבמעשר דגן נקבע החיוב בעשיית גורן שהוא הגמר מלאכה ומכאן ואילך אסור לאכול את הדגן אפילו באכילת עראי, כך גם זמנים אלו אוסרים את הבהמות באכילה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, זמנים אחרים לשלושת הגרנות למעשר בהמה, ואלו הם, הזמן הראשון הוא בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בַּאֲדָר, שהוא 'פורס הפסח'. וְהזמן השני הוא בְּאֶחָד בְּסִיוָן, ואיחרוהו מ'פורס העצרת' כיון שחששו חכמים שאם יקדימו ויעשרו כבר ב'פורס העצרת' שמא יאכלו את אותם מעט הבהמות הנולדים בין פסח לעצרת ולא יהיה די בהמות לצורך העולי רגלים. וְהזמן השלישי הוא בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב, שלדעתו הבהמות הנולדות בחודש אלול מתעשרות בפני עצמם כמו שמפרש בגמרא, ולכן הקדימו את זמן הגורן שלא יעשרו את הנולדים קודם חודש אלול יחד עם הנולדים בחודש אלול.

רַבִּי לָעְזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, זמנים אחרים לשלושת הגרנות למעשר בהמה, ואלו הם, הזמן הראשון הוא בְּיוֹם אֶחָד בְּנִיסָן, כיון שהם סוברים כרבי שמעון בן גמליאל (פסחים ו.) שמשני שבועות קודם חג הפסח שואלים ודורשים בהלכות הפסח, וקבעו את יום זה שבו מתחילים לשאול ולדרוש שיהא גורן למעשר בהמה לפי שאף הוא מהלכות הפסח שיביא מעשר בהמותיו לירושלים כשעולה לרגל. והזמן השני הוא בְּאֶחָד בְּסִיוָן כדעתו של בן עזאי. והזמן השלישי הוא בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל כמו שמפרש והולך.

וְלָמָּה אָמְרוּ רבי לעזר ורבי שמעון שהזמן השלישי הוא בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל, וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי כמו שאמרו שהזמן הראשון הוא באחד בניסן. מבארת המשנה: מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם אחד בתשרי הוּא יוֹם טוֹב של ראש השנה, וְאִי אֶפְשָׁר לְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב, שהרי צריך לסמן ולצבוע את העשירי הקדוש לה' והצביעה אסורה ביום טוב, ובבבלי (בכורות נח.) מבואר שהמשנה חדא ועוד קאמר, שמלבד טעם זה גם אי אפשר שהגורן יהא באחד בתשרי כיון שיום זה הוא ראש השנה למעשר בהמה ויש לעשות הכר בין החדש והישן שלא יבואו לעשר מזה על זה, ומפני שני טעמים אלו לְפִיכָךְ הִקְדִּימוּהוּ לזמן הגורן בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל.

גמרא

מבארת הגמרא מהו 'פורס' ששנינו במשנתינו: אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, כָּל הֵן דְּתָנֵינָן – כל מקום ששנינו, 'פָּרַס', פירושו פַּלְגָא – חצי, וכמו 'פרוסת לחם' שפורס את הלחם באמצע, ואף כאן פירושו פַּלְגָא – מחצית מהזמן דִּשְׁלֹשִׁים יוֹם קוֹדֶם לַמּוֹעֵד – של שלושים יום קודם החג שֶׁבהם דּוֹרְשִׁים בְּהִלְכוֹתָיו – בהלכות המועדים (פסחים ו.), ומחצית זמן זה של שלושים יום הוא חמשה עשר יום.

שנינו במשנה: 'בפרוס הפסח בפרוס העצרת בפרוס החג וְהֵן גְּרָנוֹת וכו' של מעשר בהמה'. מבארת הגמרא מה טעם נקבעו זמנים אלו למעשר בהמה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּרָקֵי לֵידָה – שבזמנים אלו יולדות הבהמות, שיש בהמות המקדימות לילד כבר קודם הפסח, והגורן שלהם הוא בפרוס הפסח, ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת, והגורן שלהם הוא בפרוס העצרת, ויש שאינם יולדות עד בין עצרת לחג, והגורן שלהם הוא בפרוס החג.

מביאה הגמרא טעם נוסף: רַבִּי אַחָא וְרַבִּי תַּנְחוּם בַּר חִיָּיה אמרו טעם אחר בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כְּדֵי שֶׁתִּתְהֶיה הַבְּהֵמָה מְצוּיָה לְעוֹלֵי רְגָלִים, שהגם שמצות מעשר בהמה אינה מעכבת מלאכול את הבהמות אף קודם שהפרישו מהן את המעשר, מכל מקום רגילים האנשים לעשר את הבהמות קודם האכילה, שכן ניחא ליה לאיניש למיעבד בממוניה מצוה זו שאין בה חסרון כיס, שהרי הוא אוכל את הבהמה בתורת שלמים, וכיון שתיקנו זמנים אלה למעשר בהמה רגילים להשאיר את הבהמות לזמנים אלו ומעשרים אותם, ומכאן ואילך מציעים אותן למכירה, ונמצא שעל ידי הגרנות שהם סמוכים למועדים מצויים הבהמות לעולי רגלים.

טעם נוסף: אָמַר רַבִּי יוּדָן טעם אחר לכך, שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי 'כַּל תְּאַחֵר', שכן דרשו (ר"ה ה:) שאף במעשר בהמה יש איסור של בל תאחר, ותיקנו זמנים אלה הסמוכים לשלושת הרגלים כדי שיזכור להעלותם לירושלים ולא יעבור עליו הרגל מבלי שיביאם. בהקשר לכך מביאה הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵה, כָּל הַמַּשְׁהֶה טִבְלוֹ – המתעכב מלהפריש מעשרות מטבלו ועברו עליו שלשה רגלים, עוֹבֵר בְּ'כַל תְּאַחֵר', ודין זה הוא בכל טבל, הן של פירות והן של בהמות.